

TRANSNACIONALNA CIVILNA DRUŽBA

prof. dr. Mateja Rek

Kaj je civilna družba?

Kdo so akterji civilne družbe?

OD KOD INTERES ZA CIVILNO DRUŽBO?

- percepcija krize moderne države blaginje (država ni vedno sposobna izvajati zaupanih nalog in povrh vsega proizvaja kulturo odvisnosti)
- kriza razvoja (ki je opazna tudi na zahodu, v nerazvitih državah pa gre za akuten problem, kajti gospodarska rast ni le manjša, ampak celo negativna)
- globalna ekološka kriza (ker vlade niso sposobne preprečiti ekološke degradacije okolja, se začnejo posamezniki na različnih ravneh združevati v organizacije)

- kriza socializma (kar je vodilo k iskanju alternativnih načinov za zadovoljevanje potreb, ki jih država ni več zmogla)
- rastočim nezadovoljstvom ljudi tako s trgom kot državo, saj je videti, da njihuni mehanizmi niso sposobni v zadostni meri reševati povezanih socialnih, ekonomskih in ekoloških kriz našega časa ....

.... spekter različnih dejavnikov, ki so v ljudeh prebudili spoznanje, da je okolščine, v katerih živijo, mogoče spreminjati.

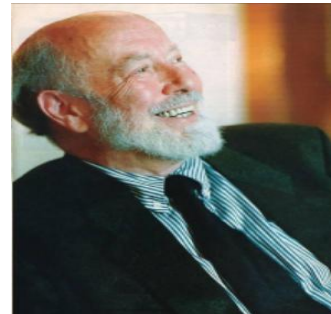

CIVILNA DRUŽBA V ODNOSU DO TRGA IN DRŽAVE

KONCEPT INTERMEDIARNE SFERE BERGER & LUCKMANN

- govorita o vmesnem področju med posameznikom in megastrukturami oziroma med mikroravnjo malih življenjskih prostorov in makroravnjo velikih družbenih institucij
- obstajajo dobre ali »pristine« intermediarne institucije in tiste, ki to niso

- Prave intermediarne institucije omogočajo posameznikom dejavno udeležbo v družbi. S tem jim hkrati omogočajo, da osebne vrednote »prenesejo« iz zasebnega življenja na različna družbena področja, in to tako, da postanejo pritisk za preoblikovanje preostale družbe.
- S tem posredujejo med posamezniki in družbeno uveljavljenimi vzorci izkušenj in delovanja - prispevanja k produkciji in prenosu družbenega repertoarja smislov, vrednot in življenjskih pogledov.

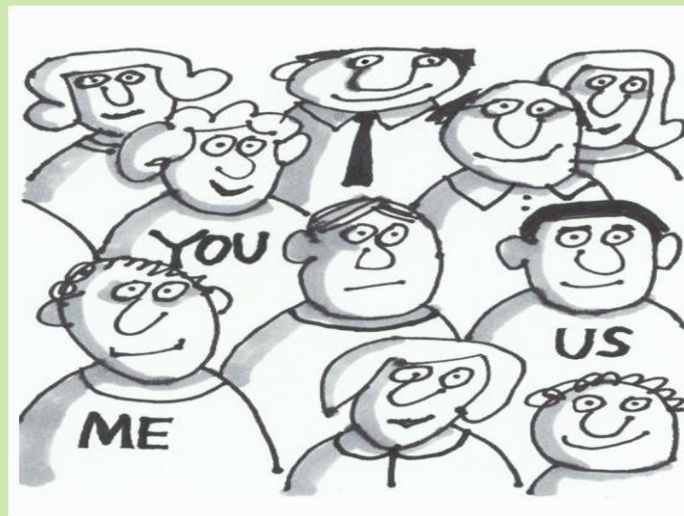
Ključne točke opredeljevanja civilne družbe:

- civilna družba kot dinamičen proces, kar implicira sociokulturno in zgodovinsko pogojeno pojmovanje civilne družbe
- civilna družba kot avtonomna sfera, ki se nahaja med družino in lokalno skupnostjo, državo in trgom
- različne manifestacije civilne družbe, ki jih v avtonomno družbeno sfero združujejo naslednje poteze:
  - za civilno družbo so značilne bolj ali manj formalizirane institucije, ki posredujejo med formalnimi in neformalnimi oblikami organiziranja;
  - so zasebnega značaja, niso del vladnega aparata;
  - posredujejo med zasebnim in javnim interesom;
  - služijo javnemu interesu ali interesu skupnosti, ne le ustvarjanju dobička;
- posamezniki svobodno izberejo pripadnost v organizacijah civilne družbe, za katere sta značilni samoorganiziranost in samovladanje (*self-governance*)

Naša delovna definicija civilne družbe:

Civilna družba je avtonomna družbena sfera vrednot, organizacij in posameznikov, ki je umeščena med družino in lokalno skupnost, državo in trg, za katero je značilna intermediarna vloga posredovanja med formalnim inž neformalnim, zasebnim in javnim ter profitnim in neprofitnim.

Tako razumljen koncept civilne družbe, ki se nanaša na združenja in organizacije, ki jih navadno opisujejo kot neprofitne nevladne organizacije (NVO, NPO), organizacije skupnosti (*Community Based Organisations, CBO*), normativni okvir delovanja ipd., ki jih lahko klasificiramo glede na smisel njihovega obstoja/poslanstvo:

- **interesi** – tem pripadajo profesionalna združenja, športne in kulturne kooperative ipd.,
- **vpliv** – skupine pritiska, sindikati, organizacije za zaščito okolja, človekovih pravic ipd.,
- **solidarnost** – skupine za samopomoč, organizirane filantropične in prostovoljne dejavnosti,
- **vrednote** – religiozne in duhovne skupine, lokalne občinske skupnosti, kulturne dejavnosti etničnih manjšin ipd.,
- **skupnost** – pobude državljanov na lokalni ravni, komunitarne skupine ipd. (Adam, 1998)

Tako zastavljena definicija civilne družbe združuje ločene elemente:

- **vrednote** lahko razumemo kot pojmovanja zaželenega, ki vplivajo na to, kako se ljudje odločajo za akcije in kako ocenjujejo pojave (Kluckhohn, 1951);
- **institucije** (npr. vladavina prava, svoboda govora, človekove pravice, odgovornost, transparentnost ipd.) so strukturni vzorci, ki naslavlajo in urejajo specifična področja družbenega življenja.

Pomembno je, da ločimo institucije in organizacije. Institucije so »pravila«, organizacije pa »igralci« v okviru teh pravil. So rezultat institucionalnega okolja, nanj vplivajo in so agent institucionalnih sprememb.

- **organizacije** (npr. prostovoljna združenja, NVO, fundacije, družbena gibanja, skupnosti za samopomoč ipd.) tvorijo infrastrukturo civilne družbe. So gonilo in hkrati prostori družbene participacije, v katerih se odvijajo aktivnosti civilne družbe;
- **posamezniki** (npr. aktivisti, prostovoljci, člani, vodje, menedžerji, zaposleni, uporabniki) uzakonjajo in oblikujejo institucije ter ustvarjajo in uporabljajo organizacije.

CIVILNA DRUŽBA V EVROPSKI UNIJI ALI EVROPSKA CIVILNA DRUŽBA?

prof. dr. Mateja Rek

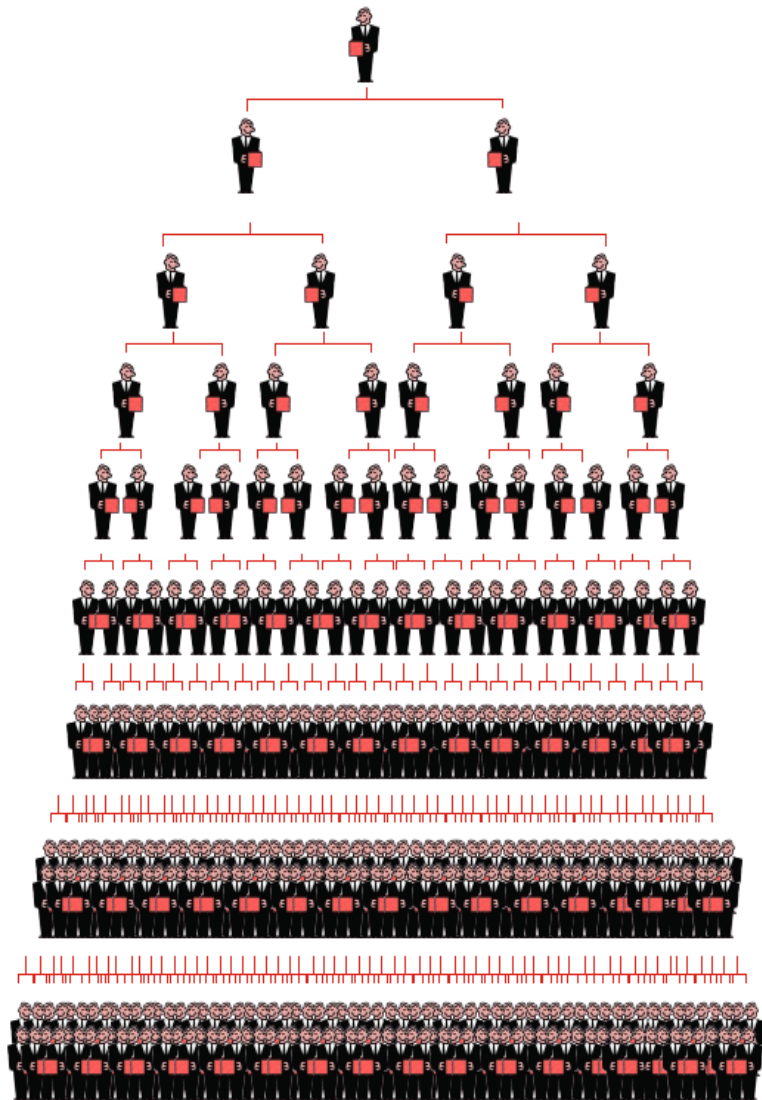
EU

- EU kot edinstvena organizacija. Nobena druga organizacija nima toliko medvladnih, zlasti pa nadnacionalnih elementov, še posebej pa ne toliko pristojnosti na posameznih področjih in vrstah politik → EU = organizacija sui generis.

PRISTOP VEČNIVOJSKEGA VLADANJA (MULTILEVEL GOVERNANCE)

- ureditev, v okviru katere se sprejema obvezujoče odločitve in ki na različnih ravneh teritorialne odgovornosti vključuje množstvo politično neodvisnih, vendar drugače medsebojno odvisnih – zasebnih in javnih – akterjev v bolj ali manj nepretrgana pogajanja/ razprave/ implementacije in ki ne določa izključnih pristojnosti na področju oblikovanja politik ali zagovarja stabilnost hierarhije politične avtoritete na katerikoli od teh ravni.

VEČNIVOJSKOST & CIVILNA DRUŽBA

Tudi v primeru civilne družbe lahko govorimo o večnivojski – CD na lokalni, nacionalni in na ravni EU.

- **Organizirana civilna družba na ravni EU** = čez meje segajoče (transnacionalne) civilnodružbene aktivnosti, ki naj bi delovale kot posredniki med supranacionalno dimenzijo evropskega vladanja in nacionalnimi konteksti.
- = najpogosteje krovnih organizacij oziroma t. i. evropskih združenj – navadno sedež v Bruslju

KDO SO AKTERJI CIVILNE DRUŽBE V EU?

... civilnodružbene organizacije vključujejo:

- t. i. akterje trga delovne sile oz. **socialne partnerje**;
- organizacije, ki predstavljajo **socialne in ekonomske akterje**, ki niso socialni partnerji v strogem pomenu te besede;
- **NVO (nevladne organizacije)**, ki združujejo ljudi pri doseganju skupnega cilja; to so na primer okoljevarstvene organizacije, organizacije za zaščito človekovih pravic, zveze potrošnikov, dobrodelne organizacije, izobraževalne organizacije itd.;
- **iz skupnosti izhajajoče neprofitne organizacije** (*community based organizations* – CBO), namenjene uresničevanju ciljev svojih članov, npr. vse nevladne organizacije, prek katerih državljani sodelujejo na lokalni ravni, mladinske organizacije, združenja družin ipd.;
- **verske skupnosti**.

VAJA

Na spletu poiščite primer transnacionalne civilnodružbene organizacije – prečitajte kakšne so njene glavne značilnosti – in poročajte o njih.

EESO - <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.sl.home>

Evropski ekonomsko-socialni odbor: stališče, ki svari pred podrobnim kategoriziranjem akterjev civilne družbe, saj »dinamičnega dela civilne družbe ne moremo zajeti z definicijami«

Posledica preozkega definiranja in vsiljevanja rigidnih kriterijev bi lahko vodila v rigidnost organizacij, nesposobnih odzivanja na spremembe v družbi.

VAJA: prečitaj opis EESP na spletni strani, opis funkcij te institucije

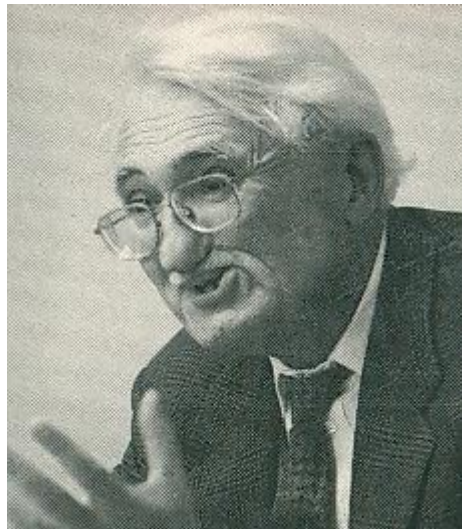
ZAKAJ CIVILNA DRUŽBA ORGANIZIRANA NA RAVNI EU?

INTERMEDIACIJA

- ključna je intermediacija & povezovanje oziroma posredovanje med:
- posameznikom & megainstitucijami
- med lokalnim&nacionalnim&EU
- med storitveno funkcijo (bolj povezana z lokalnim) & zastopniško funkcijo (na ravni EU)

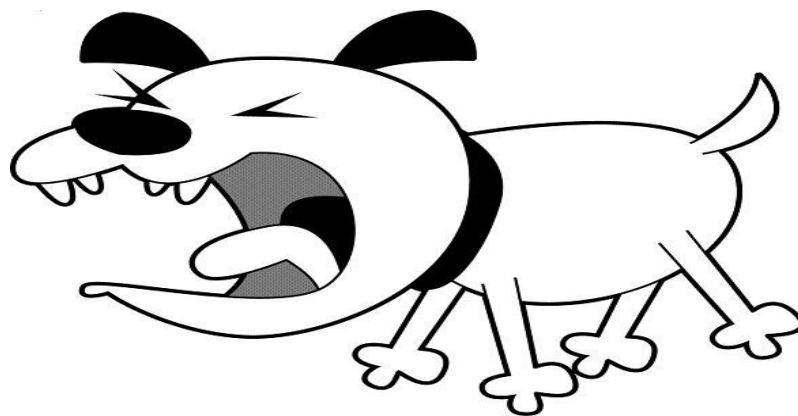
DISKURZIVNA DEMOKRACIJA (HABERMAS) ALI CIVILNA DRUŽBA IN NJENA KOMUNIKACIJSKA MOČ

- omogočala javno zavedanje & javno razpravo, potrebno za delovanje demokracije, saj po predpostavkah znotraj civilne družbe nastaja javno zavedanje, ki je nujen pogoj demokratičnega političnega delovanja;
- komunikacijska moč pomembna predvsem za tiste skupine, ki so tradicionalno izključene iz procesov političnega odločanja

»PES ČUVAJ«

- delovala kot »pes čuvaj«, ki opozarja na neprimerne odzive ali neupoštevanje zahtev državljanov v okviru reprezentativne demokracije; ima torej intermediarno vlogo posredovanja societalnih zahtev političnim predstavnikom;
- vertikalna & horizontalna odgovornost

PARTICIPACIJA & ZASTOPANJE

- ustvarjala prostore udejanjanja participativne demokracije
- teritorialna/ozemeljska in funkcionalna subsidiarnost
- potreba po ekspertizi

Ali so transnacionalne civilnodružbene organizacije sploh sposobne povezati evropske državljane z institucijami EU?

Odločitve na ravni EU *vplivajo na življenje ljudi*, tudi če jim to kdaj ni všeč. Vpliv institucij EU pa sam po sebi ni problematičen.

Problematična je dilema, *kaj lahko glede tega vpliva naredijo državljani EU*. V primeru nacionalnih vlad vsaj obstaja percepcija, da je nanje mogoče vplivati. Vpričo kompleksnosti odločevalskega sistema EU pa ljudje čutijo, da so »njihove roke zvezane«. Tudi zaradi tega ne moremo pričakovati njihove aktivne soudeležbe. In to je tudi eden od razlogov za obstoj vrste predstavništev in lobistov civilne družbe tukaj v Bruslju, ki pa so nepovezani s svojim članstvom, ki ga predstavljajo. Od tod tudi vsem dobro znana vrzel ...

Organizirana promocija interesov v procesih političnega odločanja

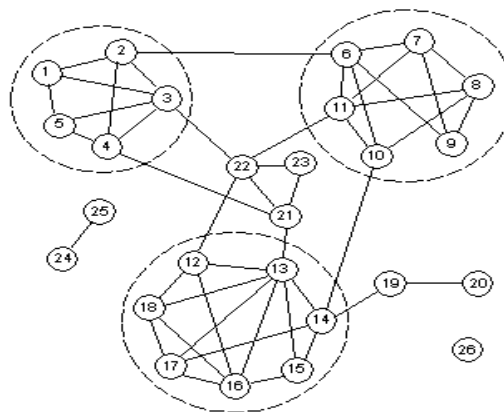
Evropskih transnacionalnih civilnodružbenih organizacij = najpogosteje gre za združenja nacionalnih združenj, ki jih ustanovijo nacionalne članice z namenom zastopanja svojih interesov v odločevalskih procesih na ravni EU (Greenwood, 2002: 69).

Navadno je ustanovljeno reprezentativno vozlišče na ravni EU (najpogosteje v Bruslju) in omrežje (nacionalnih) članskih organizacij, ki nadalje združujejo posameznike, organizirane na nacionalni ravni.

KLJUČNO!

- v primeru evropskih združenj **ne gre za neposredna združenja posameznikov – evropskih državljanov, ampak za združenja nacionalnih civilnodružbenih organizacij**, ki predstavljajo interese, želje, poglede ipd. svojih članov na ravni EU = razvijajoče se omrežne strukture civilne družbe na ravni EU so predvsem prostor reprezentacije, zastopništva in vplivanja, in ne prostor dejavne udeležbe državljanov EU.

V kontekstu civilne družbe, organizirane na ravni EU, lahko govorimo predvsem o obstoju simbolnih medijev – **interesov in vpliva** oziroma, povedano drugače, zastopništva in lobiranja.

Simbolni mediji solidarnosti, vrednot in skupnosti, katerim pritiče tudi aktivnejše sodelovanje širše populacije, pa ostajajo vezani predvsem na lokalno in nacionalno raven.

OPREDELJEVANJE ORGANIZIRANIH INTERESNIH SKUPIN

Organizirane interesne skupine = *interesne organizacije predvsem prostovoljna združenja zasebnega sektorja, katerih člani (ki so lahko posamezniki ali organizacije) združijo finančne in druge vire za angažma v konvencionalnem političnem okolju z namenom vplivanja na politične odločitve (Knoke, 2001: 324).*

Video: Euroballs: The power of lobbyists in Brussels

<https://www.youtube.com/watch?v=ei-NrGDFsYk>

INTERESNE SKUPINE & DRUŽBENA GIBANJA

Večina teoretikov konceptualno razlikuje med družbenimi gibanji in organiziranimi interesnimi skupinami.

Družbena gibanja navadno tvorijo bolj ali manj formalno organizirani aktivisti, ki tipično promovirajo pravice prikrajšanih, marginalnih družbenih skupin, nasprotujejo in se upirajo centrom moči in promovirajo družbene spremembe (ali pa jim nasprotujejo) (Tarrow, 1998: 27).

.... vendar družbena gibanja pogosto prevzamejo obliko, strukturo in vlogo organiziranih interesnih skupin.

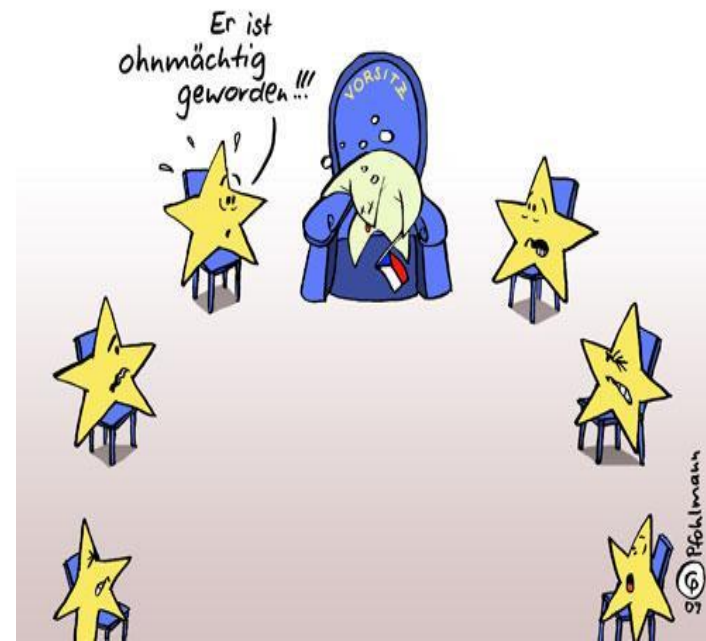

Poglej video: Social Movements

https://www.youtube.com/watch?v=T2ZvR_L-9P8

ALI LAHKO GOVORIMO O ELITIZMO CIVILNODRUŽBENIH ORGANIZACIJ NA RAVNI EU?

- zaskrbljenost, da so mnoge interesne skupine tako zasebnega kot javnega interesa samooklicane elite, ki so le slabo povezane z državljani v državah članicah EU
- pojem elite se nanaša na vrh »družbe«, bodisi v smislu tistih posameznikov in skupin, ki strukturno (glede na družbeno razslojenost) tvorijo zgornje sloje družbe oziroma posameznih njenih delov, ali pa v smislu tistih, ki so na ključnih položajih oblasti in imajo v svojih rokah glavnino družbene moči (Tomšič, 2001: 39)

ZASTOPNIŠTVO – ELITE?

Državljeni, ki želijo promovirati splošne interese, kot so na primer varovanje okolja ali pravice potrošnikov, človekove pravice, pravice priseljencev ali enakost med spoloma itd., raje poiščejo nekoga, ki jih zastopa, deluje namesto njih ali v njihovem imenu, kot pa da bi se sami vključili v dejavnosti teh skupin.

A black and white photograph of a protest. A large, bright yellow sign is held up in the center, with the text "SORRY FOR THE INCONVENIENCE WE ARE TRYING TO CHANGE THE WORLD" written in bold, black, hand-painted letters. The sign is held by several people whose faces are partially visible. The background shows a crowd of people, some with their arms raised, suggesting a public demonstration or protest.

**SORRY FOR THE
INCONVENIENCE
WE ARE TRYING TO
CHANGE THE WORLD**

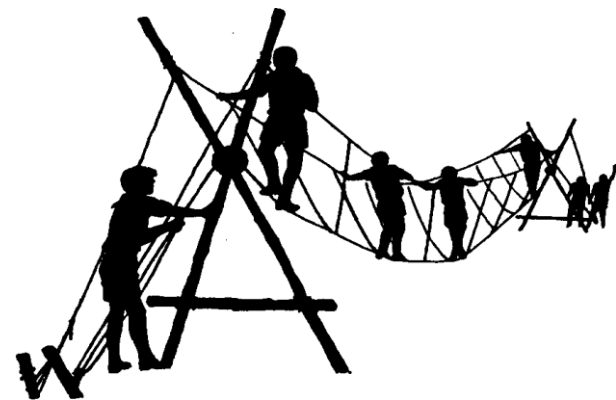

CIVILNODRUŽBENE ELITE?

- problem **notranje demokratičnosti** civilnodružbenih organizacij!
- pogosto **nepovezanost med vodstvom** transnacionalnih civilnodružbenih organizacij (ki so navadno v Bruslju) **in člansko bazo** (nacionalnimi članicami)
- delovanje organizacije dejansko vodi in usmerja manjša skupina aktivistov, **profesionalcev ali strokovnjakov**, medtem ko sistemskih mehanizmov izmenjave različnih virov s člani organizacije skorajda ni
- o **delovanju organizacije odloča majhno število ljudi** na vodstvenih položajih, ki bi jih lahko opredelili tudi kot civilnodružbeno elito. Ti vzpostavljajo in vzdržujejo stike s politično in gospodarsko elito tako na nacionalni kot evropski ravni ter hkrati vzpostavljajo vzajemna omrežja sodelovanja in konkurenčnosti
- delovanje v skladu z **»logiko vpliva«**.

TRANSNACIONALNE CDO KOT MOSTOVI MED DRŽAVLJANI IN INSTITUCIJAMI EU?

- glavna oblika kolektivnega delovanja transnacionalnih civilnodružbenih organizacij je predvsem izmenjava virov (informacij, znanj, denarja, vpliva ipd.)
- zmožnosti razvoja koordiniranih strategij in taktik v omrežjih zaenkrat precej omejene
- civilnodružbene organizacije v EU niso ravno uspešne pri vključevanju in zastopanju širše javnosti v procesih političnega odločanja na ravni EU
- njihova dejanska sposobnost mobilizacije javnosti v primeru politično relevantnih tematik pa je šibka

ZAKAJ POTREBA PO EKSPERTNEM ZNANJU IZ CIVILNODRUŽBENE SFERE V POLICY PROCESIH?

- javne politike v tržnih demokracijah implicirajo privilegirano znanje in ekspertize
- težave in dileme političnega odločanja postajajo vse kompleksnejše
- **Dilema: kako združevati znanstveno znanje z demokratično legitimnostjo političnega odločanja?**

Problem:

- tudi znanstveno znanje je lahko močno kontraverzno (npr. kako varno je dosti varno?)
- kako vključiti širšo javnost?
- kako doseči stanje v katerem bi ekspertiza postane dobrina, ki jo lahko zagotavlja vrsta strokovnjakov, vključujoč akterje civilne družbe, politične analitike, akademike ipd.?

EKSPERTI & ODLOČEVALSKI PROCESI

- odločevalski procesi v EU v veliki meri temeljijo na delovanju vrste delovnih skupin, standardiziranih teles ter komitejev strokovnjakov in individualnih svetovalcev
- politično odločanje organizirano okoli določenega števila funkcionalnih *policy* področij, v kontekstu katerih direktorati komisije, komisarji, komiteji Evropske komisije in delovna telesa Evropskega parlamenta, svetovalne skupine Sveta, nacionalne administracije in interesne skupine oblikujejo koalicije in tekmujejo za moč
- za takšno okolje političnega odločanja so značilni **fragmentacija, oblikovanje koalicij, trgovanje, pogajanja, mreženje na funkcionalnih področjih političnega odločanja**

THINK TANK ... poišči na spletu razlago & primer ...
poročaj o svojih ugotovitvah!

THINK TANK

POTREBA PO KOGNITIVNI MOBILIZACIJI V CDO

- potreba po kognitivni mobilizaciji pred civilnodružbene organizacije postavlja tudi nove izzive, med katerimi ostaja najbolj pereč **problem vloga intermediacije**, ki naj bi jo te organizacije opravljale
- težko se je izogniti oblikovanju določenega tipa elitizma, saj kognitivna mobilizacija implicira preoblikovanje civilnodružbenih organizacij v **profesionalne zagovorniške (advocacy) skupine**, v katerih pa aktivno sodelovanje širše članske baze ne odigra pomembnejše vloge.